

עבודה בקורס הקול הנשי: גוף זהות ופואטיקה

נושא העבודה: עיצוב הזהות הנשית במיתוס השומרי "המנון ירידת איננה לשאול" ובמיתוס היווני "המנון הומרי לדמטר".

מבוא

מיתוסים שנכתבו לפני אלפי שנים על אלים וגיבורים מספרים עלינו, אנשים של היום. לשון אחר, סיפורים עתיקים נשארים רלוונטיים כיום והנושאים שניתן להכיר במיתוסים העתיקים מהווים סוגיות שהרבה פעמים אנו עדיין דנים בהן. לעיתים תכופות במיתוסים לוכדת תרבות של עמים והסתכלותם על החיים. בין המיתוסים העתיקים ביותר יש להדגיש האגדות היווניות והשומריות המעלות נושאים חדים ומסובכים.

אחת התרבויות הראשונות בתולדות האנושית היא תרבות השומרית (סביבות שנת 3500 לפנה"ס). העם השומרי התבסס, בעיקר, בדרום מסופוטמיה- שטח של עיראק בימינו. התרבות השומרית התמלאה באמונות באלוהויות רבות ובאמצעות דמותם, באגדותיהם של שומרים, הצליח העם הזה לשקף את יחסו להיבטים שונים של החיים.

העם של יוון העתיקה נחשב בין העמים המפותחים מבחינת תרבותית, מדעית ופוליטית. היוונים התיישבו באזור הדרומי של חבל הבלקן, אשר במאה השמיני לפנה"ס הפיצה את תרבותם בכל רחבי של המזרח התיכון. יוונים עתיקים הביאו לעולם את מושג הדמוקרטיה, יצירותיהם של גדולי הפילוסופים: אפלטון, אריסטו, צלסוס ובדומה לעם השומרי יוונים השאירו מורשת ספרותית עשירה המשקפת את הסתכלות הייחודית על החיים.

למרות השוני בתקופות של עמים שהוצגו קודם לכן, חלק נכבד מהמיתולוגיה של שניהם מוקדשת לנושא של התפתחות הנשית. אפשר להתחקות אחרי השתנות במעמד האישה בשתי החברות ולראות את השלבים שעברו נשים בדרך להתבגרות בהתאם לכל אחד מן העמים העתיקים. אנו יכולים להתוודע מעולם העתיק של שומריים ויוונים דרך היכרות במיתוסים שבהם הדמויות הראשיות, בדרך כלל, אלוהויות. אלוהות והאפוס שלה הם הביטוי של הרעיון של עמים לגבי קונוי התנהגות המקובלים על אישה או יחסם של העמים כלפי האישה כפרט בחברה. כל אלוהות היא חסות לאחת או יותר מהתכונות הטמונות באנשים, למשל, אפרודיטה היא אלה שמגלמת היופי והאהבה במיתולוגיה היוונית העתיקה, היא נערצה גם כאלת הפריור, האביב הנצחי והחיים (Larson, J., 2007); או עשתר - אלה השומרית של הפריור והאהבה הגשמית, המלחמה והריבים (Lafayette, M., 2015).

כפי הנראה, במיתולוגיה של אומות העתיקות קיים קשר עדין בין חסות האלים של תכונות אנושיות לתופעות בטבע. יתר על כן, למרות ההבדל במאות השנים ומקומות ההתיישבות הגאוגרפיים, ישנם הקבלות בין האלים השומריים והאלים היווניים העתיקים, אשר האנושות לאורך כל קיומה נשאלת לעיתים קרובות את אותן שאלות ורק התשובות נבדלות. כך אחד הנושאים הנצחיים הוא עיצוב הזהות של אישה בדרכה להתבגרות ומקומה בחברה.

התפתחות אישיות הנשית במיתוס השומרי "המנון ירידת איננה לשאול"

יצירות ספרותיות עתיקות הרבה פעמים מעמידות בראש העלילה דמויות נשיות ובאמצעותן חושפות בפני הקוראים את יחס של אותו העם לאישה ומספרות על דרך התפתחותה והתבגרותה. בזכות המיתוס "המנון ירידת איננה לשאול" השומריים העתיקים נותנים לנו את ההזדמנות לראות את הדרך שנשים היו עוברות למען הגעתן להתבגרות ומה הם השלבים שהופכים את נערה לאישה.

התפתחותה של גיבורת במיתוס השומרי "המנון ירידת איננה לשאול" לוקחת את מקורה במיתוס המספר על חתונה של איננה. "איננה מעדיפה את האיכר" (Pritchard, J.B., 1969) מיתוס שבו ניתן לראות כי נערה מסוגלת לבד לבחור בבעלה וחברה אינה מאלצת אותה לקשר את חייה של איננה עם איש הלא מוצא חן בעיניה: החזקה והיפה ביותר מבין האלות השומריות הייתה איננה; בעת אחת ביקשו את ידה דמזי הרועה והחקלאי אנכידו. האלה התאהבה באנכידו ובמשך זמן רב סירבה לדמזי. אולם, בעצת אחיה אוטו (Utu), אל השמש, ולאחר דו-קרב של יריבים, איננה הסכימה להינשא לדמזי. במיתוס זה אנו רואים את תביעתה הראשונה של אלה שומרית הצעירה להיקרא אישה. אך פריחת התבגרותה ועצמאותה של איננה אנו רואים ישירות במיתוס "המנון ירידת איננה לשאול" (גבאי א., וייס ת., 2003).

לאחר החתונה החליטה איננה לרדת לאחותה הגדולה ארשכיגל לעולם התחתון, ובכך חרצה לאתגר חיים ומוות ולקחת את כס השאול. גיבורת סיפור ידע כי אין דרך לצאת ממלכת המתים לחיים, אך אין כללים לאיננה והיא ירדה למטה, ולקחה איתה את שבעה קמיעים שלה- שבעה אותות אלוהות. בכל פעם שעברה את כל אחד משבעת השערים, נתנה האלה את אחד מקמיעים שלה לנתי- שומר הסף של העולם התחתון. הופיעה אלה עירומה מול אחותה וארשכגל הפכה את איננה לגווייה. לאחר שלושת הימים, המשרת ננשבר, אשר ראה שאיננה איננה, ולבדו ידע על ירידתה לעולם התחתון, עקף את האלים בבקשה לעזור לו לשחרר את איננה מממלכת המתים. רק אנכי הסכים לעזור ושלח שני היצורים קדש-המתגודד וקדש-המקונן לצינוק להחיות את איננה. אולם ארשכיגל לא רצתה לשחרר את אחותה לעולם החיים והורה להחליפה את איננה בשאול. איננה פנתה לכל אחד מהחבריה הקרובים וביקשה לשוב במקומה לעולם התחתון. כולם באימה התחננו להשתחרר מגורל כל- כך נורא. לבסוף, האלה עם השדים מגיעה לעיר בה נמצא בעלה, אשר לא התאבל על עזיבת אשתו, כמו האחרים והמשיך למלוך. איננה נתנה בידם של שדים את בעלה.

במיתוס "המנון ירידת איננה לשאול" ניתן לראות את היפרדות חשובה בחייה של אישה: הפרדה פנימית מאינפנטיליות שהוא תהליך התבגרות אישית. ההפרדה הזאת משמעותית מכיוון שנישואים והכרה חברתית הם הצעדים ההתחלתיים בדרך לבגרות. הפרדה פנימית של איננה מאינפנטיליות ובלתי- בשלות מתרחשת עם האלה באמצעות הכרה בחלק "הצל